

kultúry. V tejto súvislosti pozitívne hodnotí prinavrátanie mesianistickej tvorby na miesto patriace jej v rámci romantickej literatúry. Súčasne však upozorňuje na nevyhnutnosť vedeckej precíznosti pri určovaní časového rozpätia tohto smeru, ako aj pri zaraďovaní romantických diel do tohto prúdu. Komplexné začlenenie mesianizmu do slovenskej literatúry je, podľa Joanny Goszczyńskiej, podmienené novým výskumom celého filozofického pozadia slovenského romantizmu, ktoré bolo doteraz redukované iba na hegelianizmus.

Joanna Goszczyńska vo svojej najnovšej knihe *Wielkie spory malego narodu* pokračuje, ale aj prekonáva to, čo Oskár Čepan pomenoval ako „rázdelia romantizmu“. Analýzou tzv. periférnych narácií a objavovaním bielych miest v rámci slovenského romantizmu, poľská vedkyňa hĺbkovo prehodnocuje nielen ideovú spleť, ale aj časové a estetické rozpätie slovenskej romantickej tvorby. Precíznou analýzou širokého kultúrneho a ideologického európskeho kontextu dospieva k odvážnym záverom, ktoré nielen prinášajú značne multiplikovanejší obraz slovenskej romantickej tvorby, ale poukazujú aj na ďalšie nepreskúmané oblasti. Vďaka takémuto prístupu témy a problémy, ktoré reflektovali slovenskí tvorcovia, začínajú korešpondovať s ideami, ktoré boli určujúce v Európe 19. storočia nielen v slovanskom a nemeckom kultúrnom priestore, ale aj v anglickom a francúzskom. Vzhľadom na širokú paletu problémov, ktoré autorka analyzuje, resp. definuje ako výskumný problém, by bolo dobré, keby sa táto kniha dostala do širokého vedomia odbornej spoločnosti v preklade do slovenského jazyka.

Irena Bilińska

Mgr. Irena Bilińska, PhD.
Studium Europy Wschodniej
Uniwersytet Warszawski
Krakowskie Przedmieście 26/28
00927 Warszawa
Poľsko
e-mail: irena.bilinska@interia.eu

RIŠKOVÁ, Lenka – HUČKOVÁ, Dana (eds.): VILIAM TURČÁNY (PAMÄŤ LITERÁRNEJ VEDY). Bratislava : Ústav slovenskej literatúry SAV, 2014. 116 s.

Pri praktických cvičeniach v chemickom laboratóriu je dôležitý nielen samotný pracovný postup a jeho prevedenie, ale ex-post aj zápis vykonanej činnosti – tzv. laboratórny protokol. Ten predstavuje záznam práce výskumníka, a to v takom rozsahu a hĺbke, aby ktokoľvek, kto disponuje príslušnými surovinami a laboratórnou technikou, bol schopný laboratórny proces zopakovať s rovnakým (resp. podobným) výsledkom. Aby sme sa preniesli od prírodných vied k skúmaniu literatúry, vyslovme domnienku, že rovnako

zodpovedne treba postupovať pri vypracovávaní laboratórneho protokolu, aj pri zápise myšlienkového prúdu, ktorý nás vedie k interpretačným odhaleniam pri práci s umeleckým textom.

Zborník príspevkov z konferencie k Turčányho dielu pri príležitosti jeho 85. narodenín otvárajú dva kľúčové texty, ktoré spolu s úvodným slovom Dany Hučkovej (i Turčányho básňou *Zrkadlová sieň*, zo zb. *Srdce, DrSc*, 1987) poskytujú vhlád do modu operandi tohto výnimočného mysliteľa, ktorého dielo mapuje dôležité body domáceho i svetového prostredia poézie v rozsahu niekoľkých storočí – v korpuse textov publikácie sú teda akýmisi Turčányho „laboratórnymi protokolmi“.

Tieto štúdie v zmysle *pars pro toto* vystihujú dva základné okruhy uvažovania Viliama Turčányho: 1) stať *O horizontálnej a vertikálnej obraznosti* (cit. podľa *Cestami poézie I. Za obraznosťou básnictva*, 2003), ktorá aj v súčinnosti s autorovou monografiou *Rým v slovenskej poézii* (1975) je nezabudnuteľným príspevkom k rozprave o viazaných formách v domácej poézii a sprostredkúva dôležitú myšlienku rýmu ako „vertikálnej metafory“; 2) štúdia *O prekladaní zo slovenčiny – do slovenčiny* (*Na 200. výročie narodenia Jána Hollého*) (cit. podľa *Slovenská reč 2/1985*) zasa spôsobom nie nepodobným (poctivému) vypracovaniu laboratórneho protokolu hovorí o Turčányho prekladateľskom spôsobe a postupe – navyše, ak si uvedomíme, že ide naozaj o intralingválny preklad a recipient teda teoreticky nemusí ovládať cudzí jazyk, je tento príspevok ešte hodnotnejší.

Ostatne, Turčányho metodickosť a zrozumiteľný spôsob prezentácie jeho častokrát pozoruhodných výsledkov vyzdvihujú explicitne či implicitne i prispievatelia v zborníku. Najväčší prínos práce Viliama Turčányho by sa tak dal charakterizovať pojmom „prenosnosť poznatkov“ – dá sa tu pracovať s oboma vyššie naznačenými okruhmi: 1) ak hovoríme o literárnovednej časti Turčányho diela, ide o priezračnosť v metodológii a zrozumiteľnosť transkripcie uvažovania do textu; 2) v prípade prekladateľskom ide navyše, samozrejme, aj o prenosnosť samotnej informácie, obsiahnutej v primárnom texte – toto je azda najmarkantnejšie vidieť v dôležitom preklade Danteho *Božskej komédie* (spolu s Jozefom Felixom) a Konštantínovho *Proglasu*, ale určite aj v spomínanom prebásnení textov Jána Hollého z bernolákovčiny do súčasnej spisovnej slovenčiny, v ktorej sú Hollého klenoty našej domácej tvorby zrozumiteľnejšie aj širšej čitateľskej mase (ak má záujem). Úsilie o čo najväčšiu transparentnosť pri „prenose poznatkov“ už len podčiarkuje Turčányho neustále cizelovanie spomínaných prekladov i stále spresňujúca sa oscilácia okolo kľúčových literárnovedných pojmov.

Príspevok Evy Fordinálovej syntetizujúco dokresľuje Turčányho ako básnika a pripomína tak, že ide o vskutku pozoruhodne organickú osobnosť. Konštatovanie, nachádzajúce sa v závere Fordinálovej textu, teda má samozrejme širšiu platnosť: „*Ak by sme chceli nájsť kľúčové slovo Turčányho tvorby, jednoznačne by to bolo SLOVO. To, ktoré bolo na počiatku a pretrváva v nás*“ (s. 34). Inak, aj keby u Turčányho išlo „iba“ o literárnu vedu, alebo preklad, alebo tvorbu poézie, nebolo by toho málo – dokonca, ak by šlo „iba“ o literatúru, bolo by to dostačujúce, Fordinálová však celkom správne naznačuje, že v Turčányho diele ide o oveľa viac – o samotného človeka a jeho miesto vo svete.

Evokovaním archetypálneho Logos sa v zborníku pripravuje pôda pre širší komentár o charaktere Turčányho prístupu k slovu ako synekdoche jazyka v príspevku Jána

Kačalu. Korešponduje to aj s nosnou témou Kačalovho textu – ňou sa stáva *Proglas*, ktorý sa v optike našej literárnej histórie dá pokladať za Slovo, súc prameňom (nielen literárnym), ktorý ani po čase nezvetral a stále fascinuje nové a nové generácie bádateľov. Kačalov text je navyše relevantný aj v súčasnej „proglasovskej“ polemike. V druhej časti príspevku sa potom jeho autor venuje jazykovému vzťahu medzi Turčánym a dielom Jána Hollého.

Pri skúmaní Turčányho vkladu do fondu poézie, dostupnej v slovenskom jazyku, sa však samozrejme nesmieme zastaviť pri Hollom – treba ísť ešte hlbšie do minulosti, k antickým „prekurzorom“, medzi ktorých patria Ovídius, Vergílius a Horatius, ako ich vo svojom príspevku postupne predstavuje Daniel Škoviera. Autor textu veľmi podrobne a pozorne sleduje nielen dialóg medzi pôvodným textom a tým-ktorým Turčányho prekladom, ale túto komunikáciu dopĺňa aj o ďalšie hlasy – Šafára, Červenku, Hollého. Zaujímavý je najmä trojuholník Turčány – Vergílius – Hollý, v ktorého ťažisku ležia Vergíliove *Bukoliky*, a práve tu Škoviera plne oceňuje Turčányho prácu: „*Na Slovensku doteraz neexistuje komplexnejšia a inštruktívnejšia prezentácia bukolickej múzy v jej rímskom, európskom a slovenskom šate. Jej pôvodca sa predstavil ako rešpektu hodný básnik a človek, v ktorom sa harmonicky zlučuje talent a učenosť, je poeta natus aj doctus*“ (s. 61).

Lenka Rišková ďalej rozpracúva konexie medzi rímskou antikou, slovenským klasicizmom (cez osobu Jána Hollého) a ich literárnovedným výskumom 20. storočia cez prehľadnú syntézu Turčányho príspevkov ku vzťahu Hollého a jeho vzorov. Ak som vyššie hovoril, že Turčány dokáže sprístupniť vlastné myšlienky pozoruhodne transparentným spôsobom, na tomto mieste musím dodať, že je rovnako dôležitá jeho schopnosť „vysvetliť“ spôsob a techniku tvorby a prekladu Jána Hollého.

Terézia Struhárová a Anna Valcerová sa vo svojich príspevkoch venujú najmä Turčányho literárnovednej práci, z ktorej ako klenot vyčnieva najmä už spomínaná monografia *Rým v slovenskej poézii*. Oba tieto príspevky dokazujú, že ide o veľmi podnetnú a v problematike výskumu poézie až po druhú polovicu 20. storočia stále veľmi aktuálnu prácu. Sumárom nech je tu Valcerovej tvrdenie: „*Málokto má dnes teoretické znalosti o verši v takom rozsahu ako autor Rýmu v slovenskej poézii. Pri preklade viazaného verša môže prísť na pomoc literárna veda. Turčányho knižka je takýmto spoľahlivým pomocníkom, miestami má charakter učebnice o slovenskom rýme, no zároveň je pútavým čítaním a studnicou objavných a nečakaných zistení*“ (s. 102).

Záverečný príspevok Michala Harpáňa je síce na prvý pohľad spojený s dielom Viliama Turčányho len veľmi voľne (a vo svojej celistvosti sa zaoberá tvorbou menej známeho básnika Michala Babinku), avšak v istom zmysle sa toto dá považovať za symptomatický efekt, ktorý Turčányho úvahy o poézii vyvolávajú. Úctyhodné prekladateľské, literárnovedné a básnické dielo poskytuje nielen možnosť nahliadnutia do mysle jeho autora, ale vďaka možnosti extrakcie jednotlivých prvkov aj základ, na ktorom sa dá vybudovať čosi nové. Pri skúmaní istých aspektov literatúry vo všeobecnosti, no najmä poézie, si Turčányho odkaz nemôžeme dovoliť obísť – práve naopak, najlepší výhľad budeme mať (parafrázujúc Newtona) „z pliec obrov“. Korpus Turčányho textov v konečnom dôsledku nie je jednoduchým laboratórnym protokolom, smerujúcim vždy k tomu istému, jeho najvzácnejšia hodnota spočíva v tom, že sa dá využiť ako princíp, ktorý nás

vd'aka objasňovaniu hlbšej podstaty „chemického“ procesu dokáže – ak ho vieme správnym spôsobom aplikovať – zaviesť k novým a nečakaným výsledkom.

Matúš Mikšík

Mgr. Matúš Mikšík
Katedra slovenskej literatúry a literárnej vedy FiF UK
Gondova 2
814 99 Bratislava
SR
e-mail: matusmiksik@gmail.com

Slovenská literatúra – harmonogram redakčných uzávierok v roku 2016

Číslo 5: 15. august 2016

Číslo 6: 15. október 2016

Rukopisy v súlade s redakčnou normou časopisu prosíme zasielať v elektronickej podobe na adresu redakcie usllred@savba.sk.